

Till

Lokalföreningar i Anhörigas Riksförbund

Anhörigas Riksförbund har fem långsiktiga mål som formulerades efter kongressen 2014. Under Anhörigåret har förbundet på olika sätt arbetat för att föra fram dem genom bl.a. uppvaktningar av regeringsföreträdare, på Anhörigriksdagen, under nationella Anhörigveckan, i olika mediekontakter mm. Vi har kunnat märka att det har gjort intryck genom att anhörigfrågorna lyfts i anföranden och i uppdrag, samt inbjudan att medverka i utredningar.

Det återstår dock mycket påverkansarbete innan de åtgärder vi ser som angelägna blir verklighet.

För att få än mer fokus på dessa frågor, behöver hela förbundet med sina medlemmar känna sig väl förankrade i de frågor vi driver. Vi måste gemensamt bidra till att få upp dem på dagordningen och utveckla arbetet.

Förbundsstyrelsen har tillsatt en projektgrupp för att förtydliga och konkretisera Anhörigas Riksförbunds långsiktiga mål, ge grund för nödvändiga uppvaktningar avseende dessa mål samt uppmärksamma att anhöriga sparar 177 miljarder kronor åt det svenska samhället varje år. Gruppen består av Ann-Marie Högberg, Ingela Månsson, Saila Quicklund och Mailis Lundgren.

Gruppen har tagit fram ett underlag, som består av en beskrivning av och argument för våra fem frågor och med förslag till åtgärder. I en bilaga beskrivs insatser som förbundet bör göra på olika nivåer. Som bakgrundsmaterial finns också lagtexter.

Avsikten är att vi ska ha ett förslag att diskutera på årsmötet/ordförandekonferensen den 1-2 april 2016 för att få en ordentlig förankring av dessa för förbundet grundläggande frågor. För att förslaget ska bli så bra som möjligt vill vi ha in era synpunkter redan i början av året, för att kunna bearbeta dem och underlätta arbetet på årsmötet/ordförandekonferensen.

Svara gärna på följande frågor:

- Är beskrivningarna och argumenten för våra mål relevanta?
- Är åtgärderna vad som behövs?
- Är insatserna de rätta för att nå våra mål?
- Har ni övriga förslag och synpunkter på hur vi ska arbeta med våra långsiktiga mål?

Vi vill ha in era svar – gärna på mejlen – till satu.johansson@anhorigasriksforbund.se eller via posten till Anhörigas Riksförbund, Norrhultsvägen 44 B, 360 71 NORRHULT
senast den 10 februari.

För Intressepolitiska gruppen

Ann-Marie Högberg, Förbundsordförande

Insatser från Anhörigas Riksförbundet och lokalföreningar för de intressepolitiska frågorna

För att få genomslag för förbundets intressepolitiska frågor måste vi arbeta strategiskt och långsiktigt.

En viktig förutsättning är att alla delar av förbundet är införstådda med vad vi vill uppnå och drar åt samma håll. Vi behöver fokusera på de viktigaste frågorna och hålla i dem, eftersom det tar tid med förändringar. Vi behöver också samarbeta genom påverkan på alla nivåer och plan. Kunskap om anhörigfrågor och om vilka insatser som underlättar situationen för anhöriga behöver finnas överallt, eftersom de faktiskt är en stor del av samhällslivet. Det betyder att vi ska nå beslutsfattare, såväl politiker som myndighetsföreträdare, på riksnivå, regional nivå och i kommunerna. Vi ska också nå allmänheten för att på det sättet uppmärksamma anhörigas villkor, något som de flesta är- eller kommer att bli- berörda av. Självklart vill vi också nå dem som är i en anhörigsituation.

När det gäller insatser på central nivå är det i första hand ett ansvar för förbundsstyrelsen och kansliet. Föreningarna kan göra stora insatser på regional och kommunal nivå. De som önskar ska förstås få stöd från förbundsstyrelsen och kansliet inom ramen för de resurser som finns.

Uppvaktningar/skrivelser/information

Central nivå

- Socialdepartementet
- Arbetsmarknadsdepartementet
- Socialstyrelsen
- Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO)
- Sveriges kommuner och landsting (SKL)
- Riksdagens socialutskott
- Riksdagens arbetsmarknadsutskott
- Försäkringskassan
- Arbetsgivarorganisationer

Regional och kommunal nivå

- Få plats i råd för äldre, funktionshinderfrågor eller liknande organ
- Landstingsstyrelse/Regionstyrelse
- Hälso- och sjukvårdsnämnd eller motsvarande
- Kommunstyrelse

- Nämnder och förvaltningar med ansvar för vård och omsorg, funktionshinderfrågor, utbildningsfrågor och personalfrågor

Påverka viktiga utredningar

- Folkhälsokommittén
- Nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen
- Bevaka vilka relevanta utredningar och uppdrag som startar

Samarbeta med

- Nationellt kompetenscentrum för anhöriga
- Fackliga organisationer
- Våra sponsorer
- Andra förbund och organisationer som berör anhörigas situation

Verktyg och kanaler

- Förbundets hemsida
- Förbundets tidning ”Vi anhöriga”
- Anhörigriksdagen
- Anhörigpodden
- Sociala medier
- Tidningar, radio och TV - förse dem med nyheter och kommentarer (*kan göras både centralt och lokalt*)
- Debattartiklar, nyhetsartiklar och insändare (*kan göras både centralt och lokalt*)
- Informationsmaterial
- Berättelser om olika anhörigas situation, som blir exempel på behov av förändringar (*Här behövs input från de lokala föreningarna*)
- Medverkan vid och initiativ till olika utåtriktade aktiviteter där förbundets frågor kan lyftas fram
- Våra medlemmar är viktiga budbärare och ska ha information om vad förbundet driver och varför. Studiecirkel kan vara ett medel utöver våra andra kanaler.

Anhöriga som vårdar och stödjer – ett samhällsintresse

Bakgrund

1,3 miljoner i Sverige vårdar, stödjer eller hjälper regelbundet en närstående. De flesta av dem (900 000) är i yrkesverksam ålder och ca 140 000 har minskat sin arbetstid eller slutat att arbeta. Deras insatser sparar samhället 177 miljarder kronor varje år. Det är många gånger tungt och svårt, men också något som många gärna vill göra, om man får rätt förutsättningar och rimligt stöd.

Det mest grundläggande anhörigstödet är vård och omsorg med god kvalitet, som man kan känna sig trygg med. De stödinsatser och den vård som anhöriga ger måste vara frivilligt när det gäller vuxna, inte en plikt.

Det kommer att bli allt fler äldre i samhället, och det blir allt färre yngre som kan stå för såväl skatteunderlag som vårdinsatser. Behovet av att anhöriga bidrar med att vårda, stödja eller hjälpa en närstående kommer därmed att vara fortsatt stort, sannolikt även öka. Sverige måste därför på allvar se till att villkoren blir goda. För att det krävs av ett mänskligt samhälle, av folkhälsoskäl och av samhällsekonomiska skäl. Sverige har inte råd med att slita ut anhängvårdare. Det krävs en helhetssyn där man ser att anhöriga inte är något sekundärt, och att rimliga villkor för dem är till nytta inte bara för de anhöriga utan också för deras närstående, för arbetslivet och för hela samhället. Detta är en stor framtidsfråga och utmaning!

Anhörigas Riksförbundet har identifierat fem områden som nödvändiga att förändra.

Verka för alla målgruppers rätt till kommunalt stöd

Enligt Socialtjänstlagen ska kommunerna ge stöd för att underlätta till dem som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller stödjer en närstående som har funktionshinder. Här brister det på många håll.

Kommunernas insatser ser mycket olika ut, är ofta alltför standardiserade, ibland avgiftsbelagda och främst riktade till äldre. Alla kommuner måste komma till insikt om att rätten gäller alla anhöriga som vårdar eller stödjer en närstående. Det behövs mycket större flexibilitet, där man utgår från den anhöriges behov.

Om detta inte fungerar får det stora konsekvenser för den anhörige, som riskerar sämre livskvalitet, ekonomi och hälsa. Det riskerar också att drabba den som behöver vården och stödet, om den anhörige får alltför stor börda. Detta är inhumant och kostsamt på sikt för samhället.

Åtgärder:

- Rätt till avgiftsfri avlösning minst 20 timmar i månaden utan att den anhörige måste uppge vad hen ska göra
- Metoder för anhörigstöd och kontakter samt dokumentation av dem behöver utvecklas till en anhörigplan.
- Förhindra inskränkningar som inte har stöd i lagstiftningen när det gäller anhörigas rätt till stöd.
- I Socialstyrelsens riktlinjer för olika diagnosgrupper måste också anhörigperspektivet finnas med.
- Öka tillgången till och involvera anhöriga i utveckling och användning av välfärdsteknik och tekniska hjälpmedel.

Tydliggör hälso- och sjukvårdens ansvar för att involvera anhöriga

Idag finns det inget gemensamt, strukturerat sätt att ge stöd till anhöriga, eller ta vara på deras kunskaper inom hälso- och sjukvården. I stället ser man ibland med viss misstro på anhöriga och använder sekretesslagen som ett skäl att hålla dem utanför. Detta leder till stor frustration hos anhöriga, och kan leda till att de bokstavligen blir sjuka av oro, stress, eller får en orimligt stor börda. De bästa lösningarna för den närstående uppnås inte lika bra som om man ser anhöriga som samarbetspartners. För att förebygga att anhöriga får problem med sin egen hälsa, eller stora svårigheter att förena sin omsorg om den närstående med yrkesarbete måste det därför till rutiner för att vården ska ta hänsyn till detta. Givetvis måste patientens vilja och integritet respekteras. Men med rätt kunskaper och tydligt uppdrag till vårdpersonalen behöver detta i de allra flesta fall inte vara en motsättning. Tvärtom leder det till en bättre situation för såväl patienten som den anhörige och sjukvårdspersonalen och också för samhällsekonomin.

Det är inte acceptabelt att det är upp till vårdgivarnas eget intresse i vilken grad man vill involvera och stödja anhöriga. Generellt finns nog de allra största problemen inom den psykiatriska vården, vilket är allvarligt med tanke på att så många drabbas av psykisk ohälsa. Det händer inte sällan att anhöriga totalt stängs ute när den närstående finns i sluten vård. Vid utskrivningen lämpas sedan allt ansvar över på anhöriga, utan att de alls får något stöd eller ens information.

Anhöriga tvingas ofta ha en betungande samordnarroll mellan olika aktörer, som är involverade i vården och omsorgen om deras närstående. Här behövs avlastning. Många anhöriga vittnar om att detta är mer energikrävande än övriga insatser man gör för sin närstående.

Åtgärder:

- Tydligare lagstiftning och/eller riktlinjer till hälso- och sjukvården att verka för att anhöriga erbjuds att delta i planering av vården.
- Anhörigas roll måste komma in i utbildning och fortbildning av vårdens personal.
- Utveckla metoder för systematiska anhängkontakter, stöd, åtgärder och dokumentation av dem.
- I Socialstyrelsens riktlinjer för olika diagnosgrupper måste också anhörigperspektivet finnas med.
- Förbättra information och kommunikation mellan vårdens olika instanser, t.ex. mellan slutenvård och primärvård och med kommunernas omsorg, för att avlasta anhöriga en samordnarroll. Utveckla Case Manager-koncept, som är en form av lotsfunktion i vården.

Förening anhörigomsorg/vård med förvärvsarbete

Av Sveriges 1,3 miljoner anhöriga som vårdar eller stödjer en närstående är de allra flesta i yrkesverksam ålder. Det handlar om 900 000 personer som ibland med stor svårighet försöker förena yrkesarbete med vården och omsorgen. En del klarar inte av detta utan tvingas gå ner i arbetstid eller sluta arbeta helt och hållet. Det gäller för så många som 140 000 personer.

Detta leder för många till stor press och stress. Tvingas man minska arbetstiden, eller helt sluta arbeta, påverkas förstås ekonomin starkt både direkt i hushållskassan men också långsiktigt med lägre pension, utförsäkringar ur välfärdssystemet. Minskade karriärmöjligheter får också sådana konsekvenser.

Detta är inte rimligt i ett land där alla vill stå för arbetslinjen. Då måste det gå att förena anhörigstöd med förvärvsarbete. Det behövs ökad kunskap hos arbetsgivaren om anhörigas situation, mer flexibla arbetsplatser som gör det möjligt att klara de åtaganden som anhörigvården och – stödet för med sig. Det innebär t.ex. flexibel arbetstid som tillåter myndighetskontakter, läkarbesök och ibland akuta insatser på hemmaplan, på samma sätt som det idag anses självklart att man ska kunna förena föräldraskap och yrkesarbete.

Om detta inte fungerar får det stora konsekvenser för den anhörige, som riskerar sämre livskvalitet, ekonomi och hälsa. Det drabbar också arbetsgivarna om medarbetare får stor frånvaro eller inte kan

arbeta fullt ut. Det är alltså också ett intresse för arbetsgivarna som får mindre stressade och mer effektiva medarbetare. De offentliga arbetsgivarna har många medarbetare och bör vara föredömen

Samhällsekonomiskt har vi inte råd med att människor tvingas gå ner i arbetstid eller t.o.m. tvingas sluta jobba för att inte arbetsmarknaden är anpassad efter att allt fler också behöver stödja närstående. Det leder till minskade skatteintäkter och större ohälsa – eller till att kraven på samhällsinsatser blir allt större, om inte anhöriga klarar av det.

Åtgärder:

- Forskning och kunskapsutveckling kring metoder för ett mer flexibelt arbetsliv som tar hänsyn till medarbetare som vårdar eller stödjer närstående
- Utred rätt till tjänstledighet för anhöriga som vårdar eller stödjer närstående

Lagstiftad rätt till Vård av Närstående VAN

Som redan beskrivits riskerar också anhörigas ekonomi att påverkas starkt negativt av deras insatser för sin närstående. Även i detta sammanhang påverkas också hälsan och livskvaliteten starkt. Det finns alltså all anledning för samhället att medverka också till mer rimliga ekonomiska villkor.

Insatserna är ofta långvariga, och gäller inte bara under vård i livets slutskede, som idag är nästan den enda möjligheten att få ersättning. I stället får det bli semesterdagar eller tjänstledigt utan lön vilket inte är rimligt för en så samhällsnyttig insats. Här finns sannolikt också en dold orsak till sjukskrivning. Det är olyckligt av flera skäl. Det ger en felaktig bild av sjukskrivningar, som inte är tänkt att användas så. Det döljer också anhörigas situation och behov. Dock kan det här finnas kostnader som försäkringskassan har redan idag, och som kan användas till del av finansieringen av ekonomisk ersättning för Vård Av Närstående.

Med tanke på att anhöriga årligen sparar samhället 177 miljarder kronor är det verkligen rimligt att de får något tillbaka. Vi vill därför ge rätt till ekonomisk ersättning för Vård Av Närstående efter samma modell som för rätten till vård av barn. Vi är beredda att diskutera en stegvis utbyggnad.

Åtgärder:

- Påbörja arbete med att ge anhöriga rätt till ekonomisk ersättning. Utred villkor för rätt till ersättning under 10 dagar per år.

Uppmärksamma jämställdhetsaspekterna

Fler kvinnor än män ägnar sig åt vård av närstående. Framförallt gäller det när den närstående har stora och långvariga behov. Detta drabbar kvinnors hälsa och ekonomi på både kort och lång sikt.

Forskning visar att medelålders kvinnor som stödjer närstående, har lägre inkomst och sämre position på arbetsmarknaden än medelålders män. Den visar också att kvinnor mår sämre än män, även om båda könen medverkar i anhängvården.

Därför är anhängfrågor också en fråga om jämställdhet. Insatser för att ge mer rimliga villkor till den som vårdar eller stödjer närstående är därför också insatser för ökad jämställdhet. Här gäller det förstås också att ha i åtanke de grundläggande förutsättningarna; att vård och omsorg med god kvalitet är det bästa också för anhänga. Det måste också poängteras att det är ett frivilligt åtagande att vårda och stödja en närstående. Efter en period med utbyggnad av äldreomsorg och rättigheter på funktionshinderområdet, ser vi nu åtstramningar. Inom äldreomsorgen har det under flera decennier pågått en neddragning av vårdplatser inom geriatriken och kommunernas vård och omsorgsboenden som inte alls har kompenseras med tillräcklig utbyggnad av hemtjänsten. Det glapp som uppstått har fått fyllas av anhängas insatser – och till största delen av kvinnor, även om det syns en ökande andel män också. Allra störst insatser görs av kvinnor med låg utbildning och låga inkomster.

Jämställdhetsaspekterna måste därför finnas med i all lagstiftning, alla riktlinjer och i utbildning på anhängområdet.

Åtgärder:

- Fortsatt forskning om anhänga och jämställdhet
- Jämställdhetsaspekterna måste alltid finnas med i alla riktlinjer
- Beakta konsekvenserna för jämställdheten vid beslut som rör anhänga